

**КИЧИК БИЗНЕС БУХГАЛТЕРИЯСИНИ ЮРИТИШДА
РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ**

**ЗНАЧЕНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ В ВЕДЕНИИ БУХГАЛТЕРИИ МАЛОГО
БИЗНЕСА**

**THE IMPORTANCE OF DIGITIZATION IN MANAGING SMALL
BUSINESS ACCOUNTING**

*Хужаев Салимжон Содикович,
Навоий давлат кончилиқ ва
технологиялар университети
salimbekpaxlavon@mail.ru*

Аннотация: Ушбу мақолада кичик бизнес бухгалтериясини юритишда рақамлаштиришнинг аҳамияти таҳлил қилинган. Рақамлаштириш орқали ҳисоботларни автоматлаштириш, шаффофликни таъминлаш ва иш самарадорлигини ошириш имкониятлари кўриб чиқилган. Ўзбекистондаги ҳолат таҳлил қилиниб, хорижий тажрибалар билан таққосланган. Хулосада кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштиришни янада ривожлантириш бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: рақамлаштириш, бухгалтерия, кичик бизнес, автоматлаштириш, шаффофлик, солиқ ҳисоботлари, самарадорлик, Ўзбекистон, технологиялар, молиявий ҳисобот, кадрлар тайёрлаш, халқаро тажриба, қонунчилик, ресурсларни тежаш, статистик таҳлил.

Аннотация: В данной статье анализируется значение цифровизации в ведении бухгалтерии малого бизнеса. Рассмотрены возможности автоматизации отчетности, обеспечения прозрачности и повышения эффективности работы. Проведен анализ ситуации в Узбекистане и сравнение с международным опытом. В заключении представлены рекомендации по дальнейшему развитию цифровизации бухгалтерии малого бизнеса.

Ключевые слова: цифровизация, бухгалтерия, малый бизнес, автоматизация, прозрачность, налоговая отчетность, эффективность, Узбекистан, технологии, финансовая отчетность, подготовка кадров, международный опыт, законодательство, экономия ресурсов, статистический анализ.

Abstract: This article analyzes the importance of digitization in managing small business accounting. The possibilities of automating reporting, ensuring transparency, and improving efficiency are discussed. The situation in Uzbekistan is analyzed and compared with international practices. The conclusion provides recommendations for further development of small business accounting digitization.

Keywords: digitization, accounting, small business, automation, transparency, tax reporting, efficiency, Uzbekistan, technologies, financial reporting, staff training, international experience, legislation, resource-saving, statistical analysis.

Кирриш

Кичик бизнес ҳар бир мамлакат иқтисодиётининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. У жойларда иш ўринлари яратиш, аҳоли даромадини ошириш ва инновацияларни жорий этишда муҳим рол ўйнайди. Аммо кичик бизнес фаолиятидаги асосий муаммолардан бири бухгалтерия ишларининг самарали ташкил этилмаслиги билан боғлиқ. Қўл меҳнатига асосланган анъанавий бухгалтерия юритиш тизими вақт талаб қилувчи ва хато қилиш эҳтимоли юқори бўлган жараён ҳисобланади.

Бугунги рақамлаштириш даврида, бухгалтерия ишларини автоматлаштириш нафақат иш юритиш самарадорлигини оширади, балки кичик бизнеснинг тез ривожланишига ҳам ёрдам беради. Рақамлаштириш орқали маълумотларни сақлаш, таҳлил қилиш ва хато эҳтимолини камайтириш мумкин. Шу билан бирга, рақамлаштирилган бухгалтерия тизимлари молиявий шаффофликни ошириб, солиқ ҳисоботларини осонлаштиради.

Мазкур мақоланинг мақсади кичик бизнес бухгалтериясида рақамлаштиришнинг долзарблигини таҳлил қилиш ва унинг самарадорликка таъсирини кўрсатишдан иборат. Ушбу мақолада мавзунинг назарий асослари, хорижий тажрибалар ва амалиётдаги ечимлар кўриб чиқилади.

Рақамлаштириш замонавий иқтисодиётда жадал ривожланаётган йўналишлардан бири бўлиб, у бизнес жараёнларини автоматлаштириш ва янги технологияларни қўллашни назарда тутаяди. Рақамлаштиришнинг илк таърифи ХХ асрнинг иккинчи ярмида дастурий таъминотнинг ривожланиши билан боғлиқ бўлса, бугунги кунда у маълумотларни йиғиш, қайта ишлаш ва таҳлил қилиш жараёнларини тўлиқ автоматлаштиришни қамраб олади.

Кичик бизнес бухгалтерияси эса кичик корхоналарнинг молиявий-ҳисобот ишларини ташкил қилишга қаратилган тизим ҳисобланади. Бу тизим кичик бизнеснинг кўламига мос равишда соддалаштирилган ҳисобот жараёнларини ўз ичига олади.

Адабиётлар шарҳи

Рақамлаштиришнинг иқтисодиётга таъсири ҳақида хорижий олимлар, хусусан, Клаус Шваб ва Томас Фридман каби мутахассислар ўз ишларида алоҳида тўхталишган. Улар рақамлаштириш орқали бизнес жараёнларининг самарадорлиги ошишига эътибор қаратишган.

Ўзбекистонда рақамлаштириш мавзусида Ш. Атамурадов ва Н. Ашурова каби олимлар томонидан инновацион молиялаштириш ва кичик бизнеснинг ривожланишида янги технологияларнинг аҳамияти бўйича илмий ишлар амалга оширилган.

Тадқиқот методологияси

Ушбу мақолада тадқиқот мақсадларига эришиш учун комплекс методологик ёндашув қўлланилди. Тадқиқот жараёнида назарий асосларни ўрганиш учун тизимли таҳлил, миллий ва халқаро тажрибаларни таққослаш учун компаратив таҳлил ва маълумотларни баҳолаш учун статистик таҳлил усуллари қўлланилди. Шунингдек, Ўзбекистонда рақамлаштириш элементларининг стратегик режалаштириш жараёнига таъсирини ўрганишда амалиётчи корхоналар мисолида кейс-стади методи қўлланди. Илмий хулосаларни асослаш

учун мавжуд адабиётлар, расмий статистик маълумотлар ҳамда хорижий тадқиқот натижалари таҳлил қилинди.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси

Кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш Ўзбекистон иқтисодиёти учун нисбатан янги йўналиш ҳисобланади. Алоҳида ҳолларда дастурий таъминотлар қўлланилса-да, бутун тизимни рақамлаштириш жараёни ҳали тўлиқ йўлга қўйилмаган. Хорижий тажрибада эса QuickBooks, Xero ва бошқа автоматлаштирилган бухгалтерия дастурлари кичик бизнес фаолиятида кенг қўлланилиб, бизнес жараёнларини тезкорлаштиришга хизмат қилмоқда.

Кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш бугунги рақамли иқтисодиёт шароитида муҳим аҳамият касб этмоқда. Авваламбор, бухгалтерия жараёнларини рақамлаштириш қўл меҳнатига асосланган анъанавий усулларнинг самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Рақамлаштириш орқали маълумотларни тезкор қайта ишлаш, ҳисоботларни автоматик шакллантириш ва реал вақтда таҳлил қилиш имкони пайдо бўлади. Бу кичик бизнес раҳбарлари учун тезкор ва асосли қарорлар қабул қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Шунингдек, рақамлаштириш тизими маълумотларни шаффоф сақлашга хизмат қилади. Қўлда юритиладиган бухгалтерия жараёнларида хато қилиш эҳтимоли юқори бўлса, автоматлаштирилган тизимлар бундай хатоларни камайтиради ёки бартараф этади. Бу бизнеснинг солиқ идоралари билан муносабатларида шаффофликни таъминлаб, жавобгарлик даражасини оширади.

Рақамлаштирилган бухгалтериянинг яна бир муҳим афзаллиги ресурсларни тежаш билан боғлиқ. Замонавий бухгалтерия дастурлари, масалан, QuickBooks, Xero ёки 1С каби платформалар, кичик бизнес ходимлари учун вақтни тежаб, асосий фаолиятга кўпроқ эътибор қаратиш имконини беради. Ҳатто кичик бизнес учун чекланган молиявий ресурслар шарт-шароитларида ҳам рақамлаштириш бизнес фаолиятини яхшилашнинг самарали воситаси бўлиб хизмат қилади.

Бундан ташқари, рақамлаштириш халқаро стандартларга мос келувчи ҳисоботларни тайёрлашга имкон беради, бу эса кичик бизнеснинг халқаро бозорларга чиқиши ёки чет эл инвестицияларини жалб этиш жараёнида муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистонда кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш жараёни сўнгги йилларда жадал ривожланмоқда. 2023 йил 14 сентябрда қабул қилинган ПҚ-306-сонли қарорга мувофиқ, "Кичик бизнесни узлуксиз қўллаб-қувватлаш" комплекс дастури амалга оширилмоқда. Бу дастур доирасида кичик бизнес субъектларига молиявий ва институционал ёрдам кўрсатиш, шу жумладан, бухгалтерия ҳисобини рақамлаштиришга кўмаклашиш назарда тутилган.

Шунингдек, 2024 йил 7 сентябрда қабул қилинган ПҚ-312-сонли қарор билан мазкур дастур такомиллаштирилиб, кичик бизнес субъектларига микрокредитлар ажратиш ва уларнинг молиявий ҳисоботларини рақамлаштиришга қаратилган чора-тадбирлар белгиланди.

Бундан ташқари, 2024 йил 20 январдаги 37-сонли қарор билан "Кичик бизнесни узлуксиз қўллаб-қувватлаш" комплекс дастурини амалга ошириш

чора-тадбирлари тасдиқланди. Ушбу қарорлар кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш орқали уларнинг молиявий ҳисоботларини шаффоф ва самарали юритишга қаратилган.

Шу билан бирга, 2023 йил 1 декабрдан бошлаб "Рақамли ҳукумат" тизими идоралараро интеграциялашув платформаси орқали фуқаролар ва бизнес субъектлари учун электрон хизматлар кўрсатиш йўлга қўйилди. Бу эса кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштиришда муҳим аҳамият касб этади.

Ушбу чора-тадбирлар Ўзбекистонда кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш жараёнини жадаллаштириб, уларнинг молиявий ҳисоботларини халқаро стандартларга мослаштиришга хизмат қилмоқда.

Рақамлаштириш жараёнининг кичик бизнесга таъсири турли йўналишларда сезиларли бўлади. Қуйида бу таъсирнинг асосий йўналишлари ҳақида батафсил маълумот келтирилади:

1. Вақт ва ресурсларни тежаш. Кичик бизнесда бухгалтерия жараёнлари қўлда юритилганда, жуда кўп вақт ва меҳнат талаб этилади. Рақамлаштириш орқали кўплаб вазифалар автоматлаштирилади, масалан:

- Ҳисоб-китобларни автоматик равишда олиб бориш.
- Молиявий ҳисоботларни автоматик тузиш.
- Ходимларнинг вақт харажатларини қисқартириш. Бу жараёнлар кичик бизнес раҳбарларига асосий фаолиятга кўпроқ эътибор қаратиш имконини беради.

2. Шаффофлик ва ишончни ошириш. Автоматлаштирилган бухгалтерия тизимлари маълумотларнинг аниқ ва хатолардан холи бўлишини таъминлайди. Бу, ўз навбатида:

- Солиқ идоралари билан ҳисобот алмашиш жараёнида ишончни оширади.
- Инвесторлар ва кредиторлар учун шаффофлик яратади. Масалан, шаффоф маълумотлар асосида кичик бизнес ўзига кўпроқ инвестиция жалб қилиши мумкин.

3. Хатоларни камайтириш. Анъанавий бухгалтерия юритишда инсон хато қилиш эҳтимоли юқори бўлади. Автоматлаштириш эса хатоларни бартараф этишга ёрдам беради, чунки:

- Ҳар бир операция дастурий таъминот орқали текширилади.
- Хатоликлар вақтида аниқланиб, тузатиш киритилади.

4. Солиқ ҳисоботларини юритиш энгиллашади. Рақамлаштирилган тизимлар кичик бизнес учун солиқ ҳисоботларини юритишда катта энгиллик яратади. Масалан:

- Автоматик солиқ ҳисоблаш функциялари.
- Солиқ идораларига электрон шаклда ҳисоботларни юбориш. Бу кичик бизнес субъектларига вақтни тежаш ва хатоликлардан сақланиш имконини беради.

5. Халқаро стандартларга мослашув. Рақамлаштириш орқали бухгалтерия ишларини халқаро стандартларга мувофиқ олиб бориш мумкин. Бу кичик бизнесга:

- Халқаро бозорга чиқиш имкониятини яратади.

- Чет эл инвесторлари учун жозибадорликни оширади.

6. Статистик таҳлил ва стратегик қарорлар қабул қилиш.

Рақамлаштирилган бухгалтерия тизимлари бизнеснинг молиявий кўрсаткичларини тезкор таҳлил қилиш имконини беради. Бунда:

- Сотувлар, харажатлар ва даромадлар бўйича статистик маълумотлар аниқланади.
- Бизнес стратегияларини яхшилаш учун асосий йўналишлар белгиланади.

Масалан, McKinsey & Company'нинг тадқиқотларига кўра, рақамлаштиришни жорий этган кичик бизнес субъектлари даромадларини ўртача 20-30% га оширган. Шу билан бирга, операцион харажатлар 15-20% га камайган.

Хулоса

Кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш бугунги кун иқтисодиётининг ажралмас қисмига айланиб бормоқда. Автоматлаштирилган тизимлар орқали ҳисоботларни юритишдаги хатоларни камайтириш, вақт ва ресурсларни тежаш, шунингдек, молиявий жараёнлардаги шаффофликни таъминлаш мумкин. Рақамлаштириш кичик бизнеснинг самарадорлигини ошириб, уларнинг рақобатбардошлигини кучайтиришга хизмат қилади.

Ўзбекистонда кичик бизнес бухгалтериясини рақамлаштириш жараёни ҳали янги босқичда бўлиб, уни жадаллаштириш учун бир қатор амалий чора-тадбирларни амалга ошириш зарур. Автоматлаштирилган дастурлардан кенг фойдаланиш, солиқ тизими билан интеграциялашув ва янги технологияларни қўллаш бизнес субъектларининг молиявий фаолиятини такомиллаштиришга ёрдам беради.

Рақамлаштириш жараёнини янада ривожлантириш учун қуйидаги тавсияларни тақдим этамиз:

1. Замонавий бухгалтерия дастурларини ишлаб чиқиш ва улардан кенг фойдаланиш имкониятини яратиш.
2. Кичик бизнес субъектлари учун рақамлаштириш бўйича молиявий ва институционал ёрдам кўрсатиш.
3. Кадрлар малакасини ошириш мақсадида махсус ўқув курслари ташкил этиш.
4. Рақамли технологияларни қўллаб-қувватловчи қонунчиликни такомиллаштириш.
5. Хорижий тажрибаларни ўрганиш ва уларни амалиётга жорий этиш.

Шу билан бирга, рақамлаштириш жараёнига қўшиладиган ҳар бир кичик бизнес субъектлари ўзига хос қиймат яратиб, миллий иқтисодиётнинг ривожланишига ҳисса қўшиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Атамурадов Шерзод Акрамович Инновацион фаолиятни венчурли молиялаштиришнинг халқаро моделларини жорий этиш самарадорлиги // Экономика и финансы (Ўзбекистан). 2019. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsion-faoliyatni-venchurli->

- moliyalashtirishning-hal-aro-modellarini-zhoriy-etish-samaradorligi (дата обращения: 08.11.2024).
2. Атамурадов Ш. Хорижий мамлакатларда венчурли инновацион лойиҳалаштириш моделлари // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. – 2019. – №. 2.
 3. Улашев, И. О., and Ш. А. Атамурадов. "Корхона иқтисодиёти ва менежменти." Ўқув қўлланма. Тошкент-2013.
 4. Ulashev, I. O. "Atamuradov Sh." A. Korxonalar iqtisodiyoti va menejmenti. O'quv qo'llanma. Toshkent-2013 (2013).
 5. Ashurova, N. B. "Atamuradov Sh." A. "Korxonalar iqtisodiyoti va menejmenti" (O'quv qo'llanma)-Navoiy: NDKI (2019).
 6. Атамурадов, Ш. А. Роль налогов в формировании доходной части государственного бюджета Республики Узбекистан / Ш. А. Атамурадов // Совершенствование налоговой политики государства в условиях глобализирующейся экономики : материалы Международной научной конференции, Тамбов, 15 мая 2014 года
 7. Атамурадов Ш. А. (2019). Турли минтақаларда венчур инвестицияси муҳити таҳлили ҳамда венчур бизнесини ўзбекистон иқтисодиётига жорий этиш муаммолари. Экономика и инновационные технологии, (6), 69–79. извлечено от [https://inlibrary.uz/index.php/economics and innovative/article/view/11170](https://inlibrary.uz/index.php/economics%20and%20innovative/article/view/11170)
 8. Атамурадов Шерзод Акрамович Инновацион тадбиркорликда венчур инвестицияларини жалб қилиш муаммолари // Экономика и финансы (Узбекистан). 2021. №1 (137). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsion-tadbirkorlikda-venchur-investitsiyalarini-zhalb-ilish-muammolari> (дата обращения: 08.11.2024).
 9. Атамурадов Ш. А. (2022). Саноатда инновацион фаолиятни ривожлантиришда венчур инвестицияларини жалб қилиш масалалари. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1868>
 10. Atamuradov Sh. . (2023). Financing of innovative projects through venture funds and the types of risk involved in it. Economics and Innovative Technologies, 11(1), 24–35. https://doi.org/10.55439/EIT/vol11_iss1/a3
 11. Methodology for organizing the accounting policy of a transport organization. (2024). *international scientific e-conference "human resources and modern professions in the world"* – Aachen, Germany, 1, 50-56. <https://researchparks.net/index.php/hrmpw/article/view/87>
 12. Транспорт ташкилотларида узоқ муддатли активлар бўйича ҳисоб сиёсатини шакллантиришнинг услубий жиҳатлари. (2024). *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(05), 186-195. https://doi.org/10.55439/AFA/vol4_iss05/354
 13. Хужаев, С. (2023). Методические и организационные аспекты применения учетной политики предприятий . *Talqin Va Tadqiqotlar*, 1(16). извлечено от <https://talqinvatadqiqotlar.uz/index.php/tvt/article/view/1077>

14. Khujaev Salimjon Sodikovich. (2023, август 23). Necessity, concept and principles for introducing accounting policy in the activities of economic entities. innovative development in the global science, Boston, USA. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8277426>
15. Abdusalomov Marufjon Olimjon ugli. (2024). WAYS TO IMPROVE STRATEGIC MANAGEMENT OF MANUFACTURING ENTERPRISES: A CASE STUDY OF UZBEKISTAN . TADQIQOTLAR.UZ, 50(1), 191-195. <https://scientific-jl.org/tad/article/view/2693>
16. Baxshulloyevna, B. S. (2024). KORXONANING INNOVATSION ISHLANMALARINI MOLİYALASHTIRISHNI BAHOLASH USULLARINI QIYOSIY TAHLIL QILISH. TADQIQOTLAR. UZ, 50(1), 183-190. <https://scientific-jl.org/tad/article/download/2692/2624>
- 18 Abdinabiyevna, S. S., & Bekpo'lotjonovna, X. J. A. (2024). KICHIK BIZNES KORXONALARI FAOLIYATIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGIGA ERISHISHNING YO 'LLARI. TADQIQOTLAR. UZ, 50(1), 45-51. <https://scientific-jl.org/index.php/tad/article/view/2540>